

idejama i metodom u principu slaže. Za razliku od dosadašnjih pristupa mitu Lévi-Strauss ukazuje na cjelovitost *poruke* koju nosi mitološki *korpus*. Dakle, ne izoliran mit, niti varijanta, nego cjelokupnost mita što živi u jednoj kulturi. Leach mudro komentira »Nije savim jasno tko šalje poruke, ali je jasno ko je prima.« Po mom mišljenju ni to nije baš jasno. Naime, ako i prihvatimo da je mit »poruka zavijena u kod«, gdje se onda nalazi (u ljudskom duhu) mehanizam dešifriranja koda? Tko u stvari razumije mit?

Naredno poglavlje posvećeno je Lévi-Straussovoj knjizi *Divlja misao*, koju Leach naziva čarobnom. Ipak kritizira Lévi-Straussovo uvjerenje o principu binarnosti kao isključivom temelju ljudskog mišljenja. Nema sumnje da »pensée lévi-straussienne« promatrajući svijet oko sebe funkcionira izrazito binarno. No da li to vrijedi i za »pensée sauvage«? Leachova kritika je ovdje savim uvjerljiva.

Poglavlje o elementarnim strukturama srodstva zahtijeva možda najviše stručnosti, ali je u stručnom pogledu i najvrednije. Propuste koje čitajući Lévi-Straussa ne bismo ni uvidjeli, ili bismo ih tek nejasno naslutili Leach iznosi jasno i eksplicitno.

Prosijavši tako Lévi-Straussa kroz rešetko svoje rafinirane, ali stroge metodičnosti, Leach je učinio veliku stvar — oslobodio nas je nedoumice i jednostranosti. Postoji nešto u ljudskoj naravi što teži da sve stvari prosuđuje po principu binarne opozicije (neočekivani prilog Lévi-Straussovoj tezi?!). To i jest razlog da se čak i u znanosti ljudi grupiraju u pristaše i protivnike. Pogotovo kod genijalnih ljudi, kakav je i Lévi-Strauss, teško je odrediti zlatnu sredinu. Velika većina takvog ili obožava ili prezire, a tokom vremena i jedni i drugi ga zaborave. Leach je objektivan; beskompromisan prema svemu što ne zadovoljava znanstvene kriterije, ali uvijek spreman da istakne ono što je vrijedno. A Lévi-Strauss i jest vrijedan pažnje. Za svakog čovjeka koji razmišlja on predstavlja izazov, a to je upravo ono što je i našoj etnologiji najviše potrebno.

Milivoj Vodopija

GYULA ORTUTAY, HUNGARIAN FOLKLORE, Essays, Akadémiai Kiadó, Budapest 1972, 430 str.

Istražujući folklor, Gyula Ortutay shvatio je, kako sam kaže, socijalne probleme mađarskog sela u godinama između dva rata. Ali u isto vrijeme uvidio je i to da se folklorno stvaralaštvo ne može istraživati i razumjeti ako se ne istraži i ne shvati njegov društveni kontekst. »Ispravno poznavanje i opis organske kompletne realnosti sela« (str. 51), to je cilj koji dominira njegovim istraživanjima i teorijskim razmatranjima. Naročito se zalaže za takav cilj jer je svjestan negativnih implikacija idealizacije sela, seljačkog života i kulture. Jer koliko god je romantizam u književnosti u prošlom stoljeću bitno pridonio istraživanju folkloru i razvoju moderne evropske folkloristike, on je u isto vrijeme tu znanost posvuda opteretio idealizacijama.

Gyula Ortutay, koji će kasnije postati političarem, u vrijeme svojih boravaka na mađarskom selu zapazio je slojevitost tog sela kao društvene orga-

nizacije, odnosno njegovu klasnu raslojenost, cijeli splet odnosa koje je nazvao »strukturalno-funkcionalnim«. Misli pod tim na međudnose društvene strukture, s jedne strane, i sistema različitih funkcija, s druge strane. Upozorava osim toga i na stavove koji se stvaraju pod utjecajem ekonomskih i društvenih odnosa, ali opet i na utjecaj tih stavova na društvo i kulturu.

Upravo zbog toga on se već u svojim predratnim radovima zalaže za takvo istraživanje folkloru koje će voditi računa o društvenoj situaciji u kojoj nastaje folklorna tvorevina, o društvenoj ulozi kazivača, o čitavom spletu promjenljivih društvenih, ekonomskih i kulturnih situacija koje tvore širu okolinu nastanka i života neke folklorne pojave.

U člancima koji datiraju iz tridesetih godina ovog stoljeća on upozorava na dinamiku društva i kulture na selu. Smatra da prekretnica u statičkom životu sela nastaje onda kad seljak postane svjestan svoje klasne pozicije i želi iz nje izaci (str. 56).

Naravno, ni prije toga, po autorovu mišljenju, ne možemo selo i folklor koji u njemu nastaje promatrati kao nešto statično, neizmjenljivo. Ali upravo od tog trenutka promjene postaju vrlo značajne i relativno mnogo brže. Zato i zamjerava mađarskoj etnografiji što nije smatrala vrijednim pažnje istraživanje društvenih korelata: društvenu realnost iza narodnog pripovijedanja« premda je ta realnost oblikovala i odražavala sve te tvorevine narodne umjetnosti, pa se jedno od drugoga ne može odvajati«.

Ortutay tvrdi da funkcionalni pristup daje garanciju za postizanje ispravnih znanstvenih rezultata; šta više, vjeruje da takav pristup gotovo automatski oslobađa od nekritičkog idealiziranja. Metodološki po njegovu se mišljenju radi o potrebi ujedinjavanja kompleksne analize i sintetskog, jednoznačno interpretiranog opisa (str. 51): »Ujedinjavanje analitičkog ispitivanja koje ide u individualne varijante s opisnim pristupom, sposobnim da obuhvati redovite funkcije i specifičnu strukturu društva, može tvoriti metodu istinskog istraživanja naroda« (str. 51).

Dosljedan takvom metodološkom pristupu, on pokušava utvrditi tri determinante seljačke kulture i društva, posebno mađarskog seljačkog društva. Jer valja upamtiti, Ortutay je odredio mađarsku folkloristiku kao »istraživanje mađarskog seljaštva a ne svih mađarskih društvenih klasa« (str. 19).

Te su tri determinante: društveni red zajednice, totalitet pogleda na svijet i sklonost pobožnosti. Društveni red zajednice Ortutay ne definira; on prilično neodređeno govori o njemu kao o »zakonima« i »stilu zajednice«. Pod totalitetom pogleda na svijet misli na »logiku primitivnog pogleda na svijet« za razliku od »našeg sistematskog konceptualnog mišljenja«. Sklonost pobožnosti za njega je dvojan pojam: postoji dogmatska pobožnost, tj. pobožnost oficijelnih religija, i sekularna pobožnost, ali to je »pobožnost koja uvlači pojedinca u mističnu ekstazu zajednice«, to su »opskurna vjerovanja, manifestacije religijskih stremljenja duše u kojima se ona obraća iracionalnom svijetu iznad zemaljskih realiteta« (str. 59).

Slične su formulacije nekad bile svojstvene funkcionalistički orijentiranoj etnologiji i folkloristici (studije nacionalnog karaktera i sl.). Ipak, čini se da više ne mogu izdržati znanstvenu kritiku suvremene etnologije. Citirali smo ih zato da bismo pokazali kako, ma koliko funkcionalistička metoda imala prednosti, pa čak i bila neophodna u nekim fazama folklorističkog istraživanja, odnosno u određenim fazama znanstvenog razmišljanja — ona ipak sa-

ma po sebi nije imuna od idealizacija. Nije, dakle, sama po sebi garancija znanstvene ispravnosti.

No nama je zapravo lako o tome rasuđivati gotovo četrdeset godina nakon prvog objavljivanja ovog i još nekih drugih autorovih članaka, koji se sada pojavljuju na engleskom, pa postaju pristupačni i onim znanstvenim radnicima koji mađarski jezik ne poznaju.

Upravo tim objavljivanjem na engleskom Ortutay je učinio mnogo za mađarsku folkloristiku. Jer osim svojih teorijskih razmatranja, o kojima možemo različito suditi, objavio je tri eseja koji su plod njegovog dugotrajnog bavljenja na terenu i terenskog ispitivanja na bazi specijalnog vlastitog upitnika. To je u prvom redu biografija kazivača Mihályja Fedicsa, koja govori vrlo mnogo i o kazivaču, i o sredini u kojoj je živio i stvarao, jednako kao i o istraživaču i njegovoj metodi. Bolje reći: o rezultatima te metode.

I napokon, Ortutay je učinio vrlo mnogo za etnografiju svoje nacije, koja ipak ima izoliran položaj u znanstvenom svijetu zbog izoliranosti svoga jezika. To mnogo sastoji se u objavljivanju 13 eseja — portreta (s posebnim osvrtom na znanstveni rad) značajnih mađarskih etnologa, odnosno etnografa ili pisaca koji su relevantni za folkloristiku ili etnografiju (S. Tessedik, G. Berzeviczy, J. Kriza, J. Erdélyi, A. Ipolyi, B. Orbán, L. Katona, Hunfalvyjevi, J. Jankó, O. Herman, L. Kiss, Béla Bartók, J. Honti).

Dunja Rihtman-Auguštin

VOIGT VILMOS, A FOLKLOR ALKOTASOK ELEMZÉSE, Akadémiai Kiadó, Budapest 1972, 379 str.

Određujući u *Predgovoru* područje svog interesa, autor sužava granice koje bi se mogle pretpostaviti iz naslova knjige. Taj naslov, naime, glasi *Analiza folklornih djela*, a autor će se oslanjati samo na činjenice narodne poezije, uglavnom mađarske. Ograničavanje opravdava time što za druga folklorna područja ne nalazi dovoljno pripremljenih studija, ili su rješenja za mnogo pitanja tih područja sporna, kao npr. u ispitivanju narodne muzike i plesa.

Veliku mu je teškoću u pisanju knjige predstavljao nedostatak folklornog modela teorije informacija, ali se tješi time da ni na drugim područjima taj problem nije konačno riješen. Iz toga proizlazi da je nemoguće dati završnu shemu folklornog modela te teorije prije nego što se izrade neophodne predstudije, kao što su određivanje općih pravila segmentalizacije i nova folkloroteoretska formulacija performancije i kompetencije.

Oponirajući mišljenju svojih lektora (I. Kriza, Gy. Ortutay), dodaje da ovu knjigu ne treba smatrati sistematskom teorijom folklora, jer za takvo djelo kod Mađžara još nisu sazreli uvjeti, već »predstudijom za ispitivanje mogućnosti točnije analize folklornih djela« (str.15).

Tekst svojih teoretskih razmatranja autor je svrstao u četiri dijela (Uvod u pitanja folklornog istraživanja. Aspekti analize folklornih žanrova, Analiza pojedinih folklornih djela, Analiza forme i sadržaja pojedinih folklornih djela).

Uz opća pitanja uvodnog poglavlja, vezana za folklorna istraživanja, ističe da se mnoge naučne grane dotiču folklornih djela, ali se jedino folkloristika